

Posudek na diplomovou práci Aleny Vyskočilové
**Městské muzeum Polná jako místo paměti
a jeho přínos pro místní komunitu**

Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta
Studijní program: Teologie
Studijní obor: Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika
2022

Posudek předkládá oponentka práce PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Posuzovaná diplomová práce má spolu se seznamem literatury a bohatými obrazovými přílohami 95 stran. V prvních třech kapitolách se autorka vyrovnává s metodologií práce a s teoretickými oblastmi vymezenými pojmy kolektivní paměť a obec (společenství). Ve čtvrté kapitole pojednávající o sběratelství a muzejnictví se autorka dostává ke svému oboru a v páté a šesté kapitole ke „svému“ muzeu (v Polné), jeho historii a budoucnosti. Práce je zakončena kapitolami Diskuse a Závěr.

1 Silné stránky práce: zvnitřněná znalost oboru muzejnictví a muzea v Polné

Autorka je v oblasti muzejnictví a v tématu městského muzea v Polné „doma“ – je insiderem. Pravděpodobně z toho důvodu se mi nejlépe četly kapitoly 4 a 5, kde svoji hlubokou znalost a oddanost tématu mohla projevit. Ve čtvrté kapitole se autorka zabývá dvousetletou historií muzeí v českých zemích včetně stručné historie sběratelství. V páté kapitole do tohoto kontextu zasazuje seznámení s osobnostmi, které za uplynulých sto šedesát (sto dvacet) let udržely jedinečnost a návaznost muzejnictví v Polné do dnešní podoby Městského muzea Polná.

V této oblasti se autorce zpočátku daří udržet nadhled a zasazovat jevy do dobových souvislostí. Týká se to například poslání muzeí, které se vyvíjelo způsobem zobrazujícím společenskou potřebu dané doby (s. 31): */.../ nová definice muzea přijatá konferencí v Kodani v roce 1974: „Muzeum je nevýdělečná, stálá instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkovává a vystavuje pro účely studia, vzdělávání a zábavy hmotné důkazy o člověku a jeho prostředí.“ /.../ Definice /.../ **Reflektuje proměnu společnosti, která se chce více bavit a upřednostňuje zábavné formy i v oblasti vzdělávání.***

Ano, pojem *infotainment* vznikl také v sedmdesátých letech. Diplomová práce reflektující proměnu společnosti na vývoji muzejních poslání by mohla být skutečně zajímavá. Pokud by celek předkládané práce odpovídal úrovni 4. a 5. kapitoly, mohlo se stát dílo Aleny Vyskočilové inspirativním pramenným materiálem pro naplňování nového poslání muzeí (a knihoven), které usilují o to být místem začleňování do obce jako do společenství místa.

Úroveň práce však z několika důvodů utrpěla.

2. Slabiny práce: nedostatečné učení se novému

Kapitoly, které mají autorčin zájem o muzejnictví rámovat a zasazovat do souvislostí, působí jako nepropojená tříšť cílů, letmých citací a neujasněných metodologických postupů.

- **Tříšť cílů, oblastí a zaměření práce souvisí s teoretickou neukotveností a metodologickou neujasněností**

Již v **anotaci** na s. 6 se objevuje **neujasněné zaměření** práce.

Práce se zabývá působením místních muzejníků na občanskou komunitu města Polné v průběhu období více než 120 let existence muzea. /.../ Zaměřuje se zejména na vůdčí osobnosti muzea a jejich interakce s komunitou místních obyvatel. Tento proces sleduje napříč několika generacemi. Analýza dokumentů je ilustrována ukázkami z rozhovorů s aktéry muzejního dění v Polné od 60. let 20. století.

Z mého pohledu by naplnění cíle „reflektovat působení místních muzejníků“ zcela nasýtilo práci bohatými daty. Znamenalo by to však využít pro to rozhovory a další zdroje. Blíže nezakotvené „ukázky z rozhovorů“ nazývané v textu „ústními sděleními“¹ však toto zaměření (nejen metodologicky) oslabují.

Východiskem pro reflexi je perspektiva kolektivní paměti Maurice Halbwachse. Teoretická část předkládá různé pohledy na individuální a kolektivní paměť a souvislost paměti s budováním identity jednotlivce i komunity.

Teoretická část je největší slabinou práce. Vplétání perspektivy Maurice Halbwachse (která není nikterak prozkoumána a kriticky reflektována!) působí místy až násilně.²

Text se věnuje fenoménu sběratelství z historického pohledu, shrnuje základní momenty vývoje od sběratelství k muzejnictví a vzniku muzejních institucí. Analýza dokumentů mapuje časový průběh vývoje muzea v měnících se společenských a právních podmínkách.

Cíl „mapovat vývoj muzea v měnících se společenských a právních podmínkách“ by z mého pohledu opět plně postačil, aby se diplomová práce stala důležitým příspěvkem pro současnou diskusi o poslání muzeí při jejich zasazení do místní komunity.

¹ Na tomto jevu jsem se zřejmě podepsala já a moje neporozumění. Konzultovaly jsme s autorkou výtěžnost kvalitativních dat obsažených v rozhovorech (některé z rozhovorů jsem četla). Autorka nechtěla jít cestou hledání významů, čemuž jsem asi hned neporozuměla. Zeptala se mě, jak se v textu označují výpovědi v kontextu náhodných letmých setkání či konzultací (jak jsem dotaz pochopila). „Ústní sdělení,“ odpověděla jsem. Pozn. oponentky BB.

² S. 42: *Během pěti let se podařilo z ruiny vybudovat místo paměti. Nejde jen o budovu hradu, která je sama o sobě památkou a dokladem historie města, jde i o to, že aktivity Spolku byly od roku 1922 situovány do hradního areálu. Zde se společně uklízelo, stavělo, instalovaly se expozice, konaly koncerty, slavnostní shromáždění, ale i pohřební obřady a vzpomínkové slavnosti. To vše za hojně účasti obyvatel města. Tyto příležitosti se ukládají do kolektivní paměti, jak o ní hovoří Halbwachs. Přípomínky minulých událostí jako součást událostí současných se spojují s místem prožitku, v tomto případě nově opraveným hradem, v jediné vzpomínce, kterou si účastníci odnášejí a kterou budou sdílet v dalších setkáních a hovorech se sousedy. Zajímalo by mě, zda se v Polné kromě mrkvancových slavností slaví též vzpomínku „Jak jsme koupili a opravili hrad“.*

Cílem práce je reflektovat muzeum v Polné jako místo paměti a jeho přínos pro místní komunitu.

„Místo paměti“ je pojem, který se objevuje v názvu diplomové práce a v množném čísle jako „místa paměti“ též v klíčových slovech. Autorka se mu přitom nijak zvlášť nevěnuje, ani jedna kapitola práce se tak nejmenuje. Je těžké (s ohledem na muzeum v Polné) reflektovat něco, co není v práci vymezeno jinak než ze sekundárního zdroje ve vztahu k francouzské národní identitě (s. 18).

V Úvodu autorka píše: *Otázka, kterou jsem si položila, vychází z prvotního náhledu na samotnou historii existence polenského muzea a ptá se po souvislostech úsilí o zachování muzea představiteli zdejší občanské komunity, zejména v období krizí, a po přínosu muzea pro obyvatele města.*

„Souvislosti úsilí o zachování muzea /.../ zejména v období krizí“ je další výrazná oblast možného zkoumání, tentokrát s úzkou vazbou na krizovou komunitní spolupráci. Autorku by to mohlo přivést k tomu, aby rozlišila „sdílená my“ (udržování tradic) od „nových my“ (situační uskupení daná silou společného úkolu, často v souvislostech krizí). Na s. 63 autorka však oba pojmy splývají: *zaslechneme jak Hoškovo „je to i náš příběh“, tak i diakonická „nová my“ Baštecké, obojí definováno společnou historií a místem, kde si ji můžeme připomínat.* Nevím, zda jde o nepochopení nebo o zkratku. Odráží to celkový dojem z autorčiny práce: nevyváženost mezi hodnotami minulosti, tradic, sbírek předmětů, využití vlivu elit (blíží se sdíleným my) a hodnotami budoucnosti, inovací, procesů začlenění, využití vlivu krize (blíží se novým my). Pokus o vyvážení by mohl být silným sdělením diplomové práce.³

- **Teoretická neukotvenost, nedostatek kritické reflexe (a citační nepřesnosti⁴)**

Ústřední pojem práce („místo paměti“) autorka zmiňuje na s. 18 i jinde z druhotného zdroje: */.../ autorem /pojmu/ je francouzský historik Pierre Nora. Ten poprvé použil termín „místa paměti“, a to v souvislosti „s místy hmotného či symbolického rázu, která jsou úzce spojena s francouzskou národní identitou“.*

Práce P. Nory přitom vyšla též v češtině (*Mezi pamětí a historií: problematika míst*).

Na s. 15-17 (i jinde) se autorka dopouští několika zjednodušení, kdy jednou citací z jednoho pramene „vyřeší“ celý vědní obor, aniž je jasné, k čemu to v práci potřebuje. (Zmínky o individuální paměti, o vzpomínání, o tom, jak dítě vnímá prostor.) Nenabízí sobě ani čtenáři možnost srovnání či kritické perspektivy. Klíčové pojmy své práce tak

³ Pro výuku v předmětu o krizové spolupráci vypracovala Alena Vyskočilová bohatě dokumentovanou zprávu o požáru v Polné v roce 1863, který vedl mj. k vysídlení velké části městské populace. Obyvatelé města si požár dodnes připomínají „emotivní divadelně pojatou rekonstrukcí“ (jak píše Jihlavské listy: <https://www.jihlavskelisty.cz/clanek25541-polna-si-pripomnela-velky-pozar.html>). „Ještě i po letech atmosféra v některých účastnících vyvolala slzy“. (Tamtéž.) Autorčina práce o požáru skvěle vyvažovala odkaz historie se současností – kdy se zážitek požáru a „nových my“ stal oporou pro současná „sdílená my“.

⁴ Na s. 16 asi překlep copying (má být coping); Nora je vždy citován jako Mücke (např. na s. 161); citace „In Prudký, Martin“ má být správně „In Baštecká, Bohumila“, přičemž vypadlo, že jde o časopis *Studie a texty*.

objasňuje bez kritické reflexe způsobem, který nedosahuje například ani úrovně hesla *Historická paměť* ve Wikipedii. (Proč autorka nepročetla aspoň diplomové práce týkající se „míst paměti“, nevím. Nerozumím v této souvislosti ani formulaci ze s. 13: „Vzhledem k tomu, že se jedná o úzkou regionální problematiku, nahlédla jsem i do diplomových prací, které se týkaly osobností souvisejících s muzeem v Polně.“)

Příslib reflexivity najdeme například na s. 20, kde autorka v návaznosti na Vašíčka tvrdí: *Právě reflexe stojí mezi faktografickými informacemi dokumentů a obsahy uchovávanými v paměti. V reflexi hrají již roli sociální rámce i subjektivní názírání.* Lze si jen přát, aby toto tvrzení využila autorka pro svoje vlastní uchopení metodologie diplomové práce.

- **Metodologické rozpaky, autorčin zápas se „subjektivitou“ (a pravděpodobně i vlastní pozicí a vlastními zvyklostmi), nedostatečná reflexe**

Autorka uchopila metodologii způsobem, který pro ni nevyznívá příznivě:

- Volba metody „případové studie“ působí jako snaha nějak oprávnit kvalitativní postup, který autorce – zdá se – není vlastní, a ani při tvorbě diplomové práce si ho blíže neosvojila. Na s. 14 uvádí: *Výsledkem případové studie jako formy kvalitativního výzkumu je zakotvená teorie.* Kdyby toto tvrzení vzala v procesu i výsledku autorka vážně, nemohly by rozhovory s osobnostmi města dopadnout jako ilustrační „ústní sdělení“⁵ a závěry práce by končily alespoň přehledem témat důležitých pro – jakou teorii? Jakou otázku že si to autorka kladla? *Otázka, kterou jsem si položila, vychází z prvotního náhledu na samotnou historii existence polenského muzea a ptá se po souvislostech úsilí o zachování muzea představiteli zdejší občanské komunity, zejména v období krizí, a po přínosu muzea pro obyvatele města.*

Cituji z Wikipedie: *Metodu zakotvené teorie (také podložené teorie, angl. grounded theory) lze zařadit mezi klasické kvalitativní metody. Cílem této metody je vytvořit teorii. "Nezačínáme teorií, kterou bychom následně ověřovali. Spíše začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné." Je to teorie odvozená induktivně. Cílem výzkumníka je data pomocí daných postupů rozklíčovat a dobrat se tak k tomu, co je v datech – a za nimi. Jakožto data jsou míněna především pozorování a rozhovory. Tato metoda je určena primárně pro výzkum jednání a motivace, není tím však limitována.*

- Na s. 12 autorka samu sebe vybízí k průběžné sebereflexi a kritickému přístupu: *Zvolila jsem téma z oboru, s nímž jsem profesně spojena, a z prostředí, které osobně znám. Výhodou této volby je počáteční základní vhlad do problematiky muzejnictví a muzejní praxe, nevýhodou zatížení subjektivními postoji a názory, tedy určitým předporozuměním, které vyžaduje průběžnou sebereflexi a kritický přístup v hodnocení zjištěných dat.* Tato výzva zůstala nenaplněna. Podstatu kvalitativního přístupu – fakt, že reflektovaná subjektivita je vědomým a přijímaným základem interpretační perspektivy bohatých výzkumných dat – autorka nezachytila. Předporozumění je v naší práci přítomno vždy. V případě autorky mohou být omezení

reflexe působena i tím, že je ředitelkou muzea, které popisuje. Kdyby chtěla dosáhnout (metodologické) poctivosti práce, musela by průběžně reflektovat svoji dvojroli: vědeckou zvědavost autorky a ostražitost ředitelky, která obhajuje svoje zájmy – to, co dělá, a jak to dělá.

- Metodologickou výzvou je sama podstata Diakoniky jako mezioboru. Od autorů vyžaduje uvědomit si, co skutečně umí, a pro zbytek spolupracovat s lidmi, kteří umějí zbytek.⁶ Mezioborová podstata komunitní krizové a pastorační práce je příležitostí, pokud autor chce spolupracovat, má citlivost pro jazyk a je schopen přijmout kontextualitu jevů a tvrzení a v jednotlivých kontextech se zorientovat. Znamená to mimo jiné průběžně si uvědomovat, že čtenář může být (a pravděpodobně bude) z oboru jiného.
- Nezdá se, že by autorka vycházela čtenáři vstříc. Metodologický postup téměř nevysvětluje a zjištění neprovazuje. Příkladem mohou být poznámky a pojmy, které pravděpodobně patří autorčině muzejnické odbornosti, např. zmínka o zemském patriotismu či poznámky pod čarou „nezařazeno“. Dalším příkladem je způsob, jakým autorka zachází se zkoumáním *vůdčích osobností muzea*, například se jménem Bedřich Neubauer:

Jméno se poprvé objeví na s. 32 (z mé strany bez povšimnutí) mezi ostatními jmény ředitelů v tabulce Přehled historie polenského muzea. Podruhé na s. 36 v souvislosti s časopisem *Pohoří: Předplatitelem ve Spojených státech amerických byl mimo jiné i B. Neubauer*. Kdo to je? ptala jsem se při čtení, když jeho předplatitelství bylo tak zvýrazněno. Na s. 38 další zmínka, tentokrát z rozhovoru: *To byl Bedřich Neubauer zvaný později Indián, protože před první světovou válkou odjel, nebo teda utekl do Ameriky, aby nemusel rukovat*. Na s. 48: *Bedřich Neubauer ovlivnil i Jana Prchala, který k tomu říká: /.../*

Dočetla jsem práci, a o tajemném Indiánovi stále nic nevěděla. Google nabídl na adrese <https://www.mesto-polna.cz/neubauer-bedrich/d-327663> výňatek z publikace *Biografický slovník Polenska, významní rodáci a obyvatelé regionu*. Nechce se mi věřit (třeba jsem něco přehlédla), Alena Vyskočilová se o této publikaci nezmiňuje. Jejím autorem je Jan Prchal.

3. Inspirace práce: procesy zezdola a elity

Předkládaná práce může inspirovat další zkoumání v několika směrech komunitní spolupráce:

- Pozornost si zaslouží už jedinečnost polenské muzejní historie, kdy občanský spolek získává hrad jako sídlo muzea a město získává díky občanské iniciativě vlastní muzeum.
- Generační návaznost osobností, které svoji energii a čas vložily do oddané dobrovolnické služby muzeu, představuje rovněž návaznost způsobů, jimiž se pěstují

⁵ V práci není souhrnně uvedeno, s kým autorka rozhovory vedla. Podle věty *Poděkování za ochotné poskytnutí relevantních informací patří Martě Vomelové, Jiřímu Klusáčkovi, Janu Prchalovi a Jindřichovi Skočdopole*, usuzuji, že se jmenovanými.

⁶ Týmová spolupráce se ve výzkumné realitě běžně vyžaduje, což odpovídá složitosti dnešních věd. Tomuto vývoji zatím odporuje rutinní formulace na začátku diplomových prací: *Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem /.../ napsala samostatně /.../*.

občanské ctnosti. (Viz např. výpověď o *chytání se drápkem* při vzniku a udržování časopisu *Polensko*, s. 44.)

- Ve výčtu osobností zachycuje autorka lidi se zájmem o regionální historii, s ochotou věnovat muzeu čas a síly nad rámec svých povinností a se sítí osobních vztahů ve městě a regionu (takto se na s. 50 autorka dotýká podstaty komunitní spolupráce).
- Na s. 11 autorka uvádí, že očekávaným výsledkem /práce/ je identifikace hodnot a principů projevujících se a současně utvářejících interakci muzea a místní komunity. Tyto hodnoty a principy se mohou stát východiskem pro nalezení smysluplného aktuálního poslání polenského městského muzea. Na s. 67 tento výsledek popisuje, zůstávajíc u definice muzea ze 70. let minulého století: *Poslání vycházející z definice muzea jako instituce je **vzdělávat** a zprostředkovat zážitek (**bavit**). Hodnotou, která je pro naplnění takto pojatého poslání nezbytná, je **odbornost**. Ve vztahu k místní komunitě sleduje toto poslání i další cíl, tím je přispět k vytváření **sounáležitosti** s místem i lidmi.*

Zkusila jsem podložit oponentský posudek tabulkou muzejních poslání, jak vyplývají z předkládané diplomové práce. Je třeba zabývat se tím, CO muzea dělají, i tím, PROČ to dělají:

strana dipl. Práce	rok či období	CO muzea dělají:	PROČ to muzea dělají:
25		svědčit o životě, vztazích, dovednostech či situaci původního majitele předmětu	
26	kolem 1820	shromažďovat a dokumentovat přírodu, historii i kulturu zemského celku	skryté cíle politické
27			vědecké (výzkum a osvěta) a vlastenecké
28	1860-90		ochrana kulturních hodnot, výchova a vzdělávání
35	Polná 1895	odborné získávání a zpracování sbírek	věda, výzkum, vzdělávání veřejnosti
45	Polná 1945	ochrana památek města a místní přírody	věda a výchova
		<i>Všechny naše předměty v polenském muzeu jsou věci našich polenských předků, aneb věci, které mají vztah k našemu kraji. Sledujte jména rodin, kterým patřil ten či onen předmět..., vždyť ty rody Vítků, Měřínských, Tureckých Zimů, Pešáků, Baráků, Havlíčků, Klusáčků, Rérychů, Procházků, Šrůtků, Neubauerů, Doubků jsou tu ještě dnes! Je to skutečně museum naše...!</i>	
51	Polná 1963	<i>místní lidé se „dostávají do bezprostřední blízkosti muzejního života a jeho potřeb. A potřebuje-li muzeum jakoukoliv pomoc, bez velkých úvah muzeu pomohou, a tak tvoří široký kruh dobrovolných pracovníků“.</i>	

31	1974	získává, uchovává, zkoumá, zprostředkovává a vystavuje hmotné důkazy o člověku a jeho prostředí	studium, vzdělávání a zábava
31	2004	dostupnost muzejní prezentace pro všechny členy společnosti	inkluze v místní komunitě
66	Polná 2021	<i>Vidí, že to bylo i horší a že v tom ty lidi taky museli žít a že to museli zvládnout a že se museli snažit. /.../ ten posun je zachycený v muzeu. Vytvářet hodnoty má smysl. Musíme si vážít i práce zedníka, práce rolníka, protože to je krajinotvůrce. Bez zedníka by tam nestály ty nové domy.</i>	
64	<i>Já si myslím, že spousta lidí kolem nás je vykořeněných. /.../ přijdeš /do muzea/ a je tam napsáno: Darovala to babička Zimová tehdy a tehdy do muzea, tak ty, potomek si najednou uvědomíš, že tady žila nějaká žena, jejíž geny v tobě kolují. Ta provázanost mezi současností a minulostí. /.../ v muzeu /.../ jsou ty obecné stopy, který se týkají všech lidí žijících v té době, a pak je tam i ta individuální stopa v podobě toho daru.</i>		

Vzhledem k obsahu tabulky mi slova autorky na s. 12 připadají ochuzující: *Ve středu mé pozornosti je Městské muzeum Polná, paměťová instituce definující své **poslání jako uchovávání předmětů dokumentujících historii regionu a jejich zpřístupňování veřejnosti**, a současně místní sídelní komunita, komunita obyvatel města Polné.*

Jako by tímto vymezením opomněla **zájmovou muzejní komunitu**, o níž přitom celou dobu píše. Podobně působí závěr na s. 67: *Další potenciál rozvoje této paměťové instituce spočívá stejnou měrou na odborné úrovni zpracování a prezentace sbírkového fondu, vzájemné spolupráci a podpoře komunity obyvatel města. Nerozumím, co „podpora komunity obyvatel města“ znamená. V práci se spíš ukazovala 120letá podpora muzea obyvateli.*

Na několika místech autorka zvažuje volbu metodologického postupu: (s. 62) *velmi často jsem v průběhu zkoumání narážela i na teorii zájmových (zainteresovaných) skupin /.../. Přesto jsem se přiklonila k perspektivě Maurice Halbwachse, do níž se promítá i časové hledisko.* Upozorňuji, že na s. 65 obě perspektivy slučuje v „**kontinuitě zájmu**“.

Autorčin důraz na odbornost se pravděpodobně týká odbornosti muzejní. Doporučuji si povšimnout, že též **komunitní spolupráce má svoji odbornost**.

4 Závěr

Alena Vyskočilová předložila jazykově čistý text⁷ diplomové práce, v níž chronologicky zmapovala vývoj Městského muzea Polná. Opřela se o analýzu dokumentů⁸, méně již o rozhovory s občanskými elitami polenského muzejnictví, které uskutečnila. Práce zůstala

⁷ Doporučuji nekazit si jazyk „straničskou češtinou“ typu *členové iniciují a aktivně spolupracují* (s. 60), *členové realizovali brigády* (s. 65).

⁸ Popis zpracovávaných archiválií na s. 12 a 13 je působivý.

na půli cesty k propojení muzejního a komunitního důrazu, s přechýlením na stranu muzejní odbornosti. Název práce může zavádět.

Autorku znám z výuky. Nemyslím si, že rozpačitý výsledek vznikl ze zanedbání či opomenutí. Spíše možná z nejistoty při učení se novému. Věřím, že autorka je „na cestě“. Proto se posudkem zabývám takto detailně.

Předkládané dílo **Městské muzeum Polná jako místo paměti a jeho přínos pro místní komunitu** naplňuje nároky kladené na magisterské diplomové práce. V oblasti komunitní krizové a pastorační spolupráce (Diakoniky) však s obtížemi.

Doporučuji proto hodnocení uspokojivě (D) až dostatečně (E) podle výsledku obhajoby.

Zadání pro obhajobu

V práci uvádíte, že v létě 2022 proběhne mezinárodní konference muzejnictví (ICOM Prague 2022). Konference pravděpodobně proběhla. Zaměřovala se na vztah muzeí a občanské společnosti. Prosím, seznamte nás s tím, čím Vy jste mohla přispět tématu konference na základě Vaší diplomové práce. A zda by konference ovlivnila podobu Vaší diplomové práce, kdybyste ji psala dnes.

Děkuji Vám. .

PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Praha, 4. září 2022